

КРИМСЬКО-МУСУЛЬМАНСЬКИЙ ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ — громадська адміністративна релігійно-світська демократична організація [кримських татар](#). Скорочена назва — Мусвиконком. Створ. 25 березня 1917 на Всекрим. мусульман. з'їзді у Сімферополі за участі бл. 1500 представників міст і сіл Криму та 500 гостей. Головою К.-м. в. к. і водночас Таврій. муфтієм обрано Н. Челебієва. До керівництва також увійшли Дж. Сейдамет (комісар Вакуф. комісії), [А.-С. Айвазов](#) і М. Кипчакський (чл. бюро мусульман. фракції Держ. думи Росії).

К.-м. в. к. став центром кримськотатар. нац. руху, оскільки займався не стільки призначенням кадіїв та справами мул, скільки вирішенням назрілих нац. завдань. Його створення дозволило об'єднати різні малоструктуровані сусп. течії у середовищі крим. татар і взяти під контроль передане мусульманами на благодійні цілі майно (вакуф): 87 тис. десятин землі та 1,5 тис. будівель і крамниць (завдяки цьому нац. рух отримав фінанс. базу для своєї діяльності). Влітку 1917 під упр. або за допомогою К.-м. в. к. організовано понад 120 комітетів у містах, селах і повітах, партію *Міллі-Фірка*, молодіжні, жін. та ін. громад. організації (фактично сформовано вертикаль нац. влади). Крим. мусульмани брали активну участь і у заг.-рос. заходах мусульман.

Спочатку в своїй політиці К.-м. в. к. відмежовувався від сепаратист. програм автономізації Криму та проголосив метою створення демократ. респ. ладу на нац.-федератив. засадах, тому Тимчас. уряд Росії визнав його адм. органом із правами вирішення усіх проблем розвитку Криму. Він проводив активну діяльність з упр. внутр. нац. політикою, готував зміни в сфері освіти, видавав незалежні газети («Миллет», ред. А.-С. Айвазов; «Голос татар», ред. [А. Боданінський](#) і Х. Чапчакчи), планував організацію мусульман. військ. частин. Проти останніх спочатку виступив Тимчас. уряд (контррозвідка Севастополя навіть ненадовго заарештувала Н. Челебієва за звинуваченням у шпигунстві), але згодом татар. батальйон визнано закон. рев. підрозділом та посилено запасною частиною Крим. кінного татар. полку.

Також К.-м. в. к. сподівався на підтримку формування окремого мусульман. війська в Криму з боку УЦР. Інша його ініціатива — передача вакуф. майна чи прибутків з нього селянам-спадкоємцям дарителів чи збирачів майна — викликала незадоволення як частини духовенства, так і Тимчас. уряду, що планував тримати вакуфи під контролем держави. Ці питання посилили

непорозуміння між рос. і кримськотатар. демократ. рухами, що мало місце ще до 1917. Більшовики повністю не підтримували політику К.-м. в. к., вважаючи її не рев., а еволюц., і навіть ворожою. Об'єктивно процеси демократизації в Криму були близькими до тих, що проходили загалом в Україні у той час. Кримськотатар. і укр. нац. рухи мали подібні цілі: створення державності поза рамками заг. демократ. федерації, яка поступово втрачала привабливість на тер. колиш. Рос. імперії, розбудова повноцін. держ. структур, нац. війська тощо.

Вже у липні 1917 К.-м. в. к. поставив питання про скликання парламенту та проголошення в Криму нар. республіки. [М. Грушевський](#) від імені УЦР повністю підтримав держ. автономію крим. татар і пообіцяв підтримку з боку укр. сил. Під егідою К.-м. в. к. 15 жовтня 1917 з'їзд представників організацій крим. татар одноголосно постановив скликати Курултай, що мав стати вищим органом нац. влади, та проголосити автономію (фактично незалежність) Криму. До складу підготов. комісії обрані Н. Челебієв, Дж. Сейдамет, [А. Озенбашли](#), С. Хаттат, А. Боданінський. 26 листопада 1917 у ханському палаці в Бахчисарай розпочав роботу Курултай, до якого перейшли усі повноваження К.-м. в. к.

За час існування він послідовно ставав на бік демократ. рев. перетворень, виступав проти будь-якої реакц. політики, включаючи власну мусульман. чи національну. З цього погляду зрозумілими стають ініціативи лідерів К.-м. в. к. стосовно зближення з більшовиками восени 1917. Відома також негативна істор. і політ. оцінка діяльності К.-м. в. к. як бурж. націоналіст. організації, агентури Туреччини. Незважаючи на це, він є одним із найважливіших елементів нац. досвіду держ. будівництва крим. татар, що донині окреслює як реліг., так і заг.-демократ. засади нац. державотворення.

Рекомендована література

1. Бунегин М. Ф. Революция и гражданская война в Крыму. [Б. м.], 1927;
2. Надинский П. Н. Очерки по истории Крыма. Ч. 2. Сф., 1957;
3. Возгрин В. Е. Исторические судьбы крымских татар. Москва, 1992;
4. Къандым Ю. Куреш мейданыны от басмаз... Сф., 2002;
5. Дело партии «Милли Фирка». Сф., 2009.

[О. Є. Кислий](#)

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Кримсько-мусульманський виконавчий комітет / О. Є. Кислий // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-1518>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).